

זבחים עא ADDENDUM

משה שווערד

א. תוספות על עירובין דף לז/א

לאיזו שירצה כהן. פי' בקונטרס אלמא אית ליה ברירה דאי לית ליה ברירה איכא למימר חטאת שהקריב לא שלה היה אלא לחבירתה וקרבן הקרב בשנוי בעלים פסול ואין נראה להשר דהא מוכח בריש זבחים (דף ב:) דסתמא לשמה קאי א"כ בלא ברירה אפשר להקריב לו בסתם ונראה דמוכח דאי אין ברירה איכא למימר כל קן רחל הקריב למעלה וכל קן לאה הקריב למטה והקריב עולה למטה וחטאת למעלה:

ב. תוספות רא"ש על עירובין דף לז/א

לאיזה שירצה כהן יקריב עולה וכו'. פרש"י מדקאמר שמותרות ליקח קניהן בעירוב מכלל דיש ברירה דאי אין ברירה איכא למימר דחטאת ועולה שהקריבו לזו לא שלה היו אלא של חברתה וקרבן הקרב בשנוי בעלים קימא לן דלא עלה לבעלים לשם חובה וכ"ש חטאת שלא לשם בעליה דמפסלא לגמרי אלא ש"מ דיש ברירה. והקשה רבינו שמשון מקוצי מהא דתנן בזבחים פ' התערובות דקדשים וקדשים מין במינו זה יקרב לשם מי שהוא וזה יקרב לשם מי שהוא פי' אם נתערבו קרבנות ראובן וקרבנות שמעון מין במינו כגון חטאת וחטאת או עולה ועולה יקרבו בסתם ויעלה לכל אחד קרבנו א"כ אין צריך הכא לטעמא דברירה. ותירץ דהכי מוכח דיש ברירה דאי אין ברירה שמא אותם שתי פרידות שהקריב לחטאת הם של אשה אחת נמצא שהקריב קרבן של אותה אשה שהיה לו להיות עולה לשם חטאת ונפסל וכן שתי פרידות שהקריב לעולות היו של אשה אחת נמצא שהקריב חטאת לשם עולה, אלא ש"מ דיש ברירה ואמרין הוברר הדבר שאותם שתי הפרידות שהקריב לחטאת היו לשתי נשים וכן אותם שהקריב לעולות. ונראה לי לקיים פרש"י דהא דתנן קדשים וקדשים מין במינו זה יקרב לשם מי שהוא הני מילי היכא דכבר נקרא שם הבעלים על הזבח אז אמרינן דהכהן יקריבם בסתם ואין צריך לברר לכל אחד ואחד בעליו אלא ממילא כל אחד קרב לשם הבעלים שנקראו עליו אבל היכא דלא נקרא שם בעלים על הזבח הכהן צריך לברר זביחתו לשם בעליו ולומר לשם פלוני אני זוכה ואי אפשר להיות זה בלא ברירה:

ג. שו"ת משיב דבר חלק ב סימן קז

ב"ה ג' אשר א"ר בטוב"ה יברכו בני ישראל ת"ר לפ"ק. כבוד ידידי מחו' הרב המופלג וכו' י"א כ"ש מ' יעקב לייב שי'. מכתבו וכו' והנני להשיבו על דבריו מעט הכמות אשר השיב על דברי בפ' דברי התוס' דקידושין (נ"ז ב) והשיב א"כ שרצו למצוא היתר הרבה הי' למצא בשאלה: ואני אומר כי אין דמיונו עולה יפה. דאם נשאל ומתירין לו עוקר הנדר מעיקרו וכאלו לא הי' של שמים מעולם. בזה ודאי אין לומר מה שלי בשלך אסור כי לא הי' מעולם שלי אבל בפד' אחר שחיטה מ"מ בעת שחיטה הי' נקרא שלי דפדיה אינו עוקר. ולא עוד אלא אפילו אח"כ אסור בגיזה ועבודה וכדומה כמבואר בתמורה (ל"א) ושפיר הקשו בתוס' דאם הפי' של מה שלי בשלך אסור באכילה משמע ודאי לא מהני פד' ובנקל הי' לו לדחות את דברי כ"ת דהתינה בעה"ב אפשר בשאלה. אבל אחר מי איכא בשאלה ושניהם דברים פשוטים הם. אלא מפני שכ' ידידי מחו' שרוצה להתבונן ולהשתעשע בדברי הוצרכתי למען כבודו ואהבת נפשו להאריך עוד ולפלפל בזה קצת. ולכאורה הייתי מסתבך מאד בענין יש שאלה בהקדש. דא"כ למה ארבע חטאות מתות ישאלו הבעלים עליהן ואין לומר דכך היה הלכה (ע' ב"ק ק"י ב' אמרי חטאת כו') דלא מהני אפילו עקירה מעיקרא. הא ליתא דאמרין בשבועות (י"א ב) דמהני לב ב"ד מתנה עליהן. משום דעוקר ההקדש ועוד הא דתנן בפ' התערובות דאם נתערב קרבן יש מהו שימותו כולן ויש מהו שכולן ירעו עד שיסתאבו. ולמה לא ישאלו עליהם וכי כולן מיירי בשמתו הבעלים וכן הא דאמרין בזבחים ובכ"מ דבע"ת נידחין ואין להם תקנה ולמה. ועוד דאמרין בנדרים (נ"ח ונ"ט) דהקדש הוי דבר שיש לו מתירין משום דאיתנהו בפד' ותרומה הוא דבר שאין לו מתירין הגם דיש בשאלה משום דליכא מצוה לאיתשולי אטו כל דבר שיש לו מתירין בעי מצוה להתיר האף דהר"ן ז"ל ד"ה תרומה ביאר קצת טעם משום שאין לו היתר מעצמו דא מיקרי דבר שיל"מ דבריו צ"ע דמשמע מתוס' ע"ז ב' ד"ה טבל דדוקא מקום שיש טורח והוצאה אמרינן כן. ויעוין עוד באריכות בספר תורת הבית להרשב"א ז"ל בבית רביעי שער רביעי דגם הוא כתב דדוקא מקום שיש פסידא וכדומה ואפתח אנא פתחא לנפשאי. וה' יהי' בעזורי ואל יט אשורי מדרך האמת ונעמיק עוד יותר: דזה ידוע נדר נותר בפתח או בחרטה. ולדעת הר"מ מרוטנבורג דווקא בפתח יעוין באריכות במדכי מס' שבועות. ולדעתי לא יתכן לומר חרטה כלו בהקדש מצוה וכדומה. ויעוין נדרים (כ"ב ב) בר"ן ד"ה נדרים וי"מ הגם שכ' דכבר התענה הוא משום דלתענית אין שום מצוה לת"ח אלא בהקדש או תרומה דמצווה ועומד אפילו נדבה מ"מ מצוה איכא ודאי קשה להיות תוהה על הראשונות ואף אם עבר והתיר בזה האופן ומצא חכמים שהתירו לו מה שעשה עשה. אבל לכתחלה א"א וכן פתח אם יש לו פתח ודאי טוב מאד אבל אם אין לו פתח רק שיעשה

פתח מהא גופא דאם הוה ידע דיתערב או ידחה או ישחט בחוץ לא הי' נודר זה הוא נולד גמור דלא מצוי

כלל. וידוע דאין פותחין בנולד ומה נעמו דברי הרשב"ם ב"ב (ק"כ ב) ד"ה יש הקדש דכ' ומצא לו פתח דמבואר דזה שנשחט בחוץ לא הוי פתח וכו' ויורץ הכל בעזה"י. ולכן הוצרך הש"ס לומר בהקדש דהוי דבר שיש לו מתירין משום פדיון ולא משום שאלה אף דהלכה דיש שאלה בהקדש. ולא עוד אלא שזה הדין שלא דבר שיש לו מתירין מבואר בירושלמי שביעית (פ"ו) דאמר ר"ש משום ר' יהושע ובש"ס דילן מיגו גיזו בטעות הדפוס. וידוע דר' יהושע סבר /בעירובין/ בעירובין (כ"ג) דיש שאלה בהקדש ולפי מש"כ ניהא. אך עדיין צ"ע גדול לפי דברי הסוגיא דערכין שם דאמרין שיש לו מיגו דאי בעי הוי שאל. ודילמא לא הוי ליה פתח ונראה בעיני כעת לומר בדרך פלפול וכו' ויורץ דעת הרמב"ם שם דפסק כר"א ידידיה הנאה ותמיהו עליו הר"ן בכתובות פ' אלמנה ונושאי כליו הכ"מ והלח"מ הלא בספריהם בארוכה. והנה כבר הקשו בתוס' שם ד"ה בשאלה מהא דשבועות יעו"ש. ונלע"ד דהתם אין מיגו כלל דאולי פתח אמיתי אין לו ואין לו מיגו אלא אי בעי לשקר הוי עביד פתח מפולש מזה השקר גופא דהבע"ח נוגשו וזה באמת פתח טוב ולענין זה הוי נאמן בלא עדים ושבויה דלא מצרכין לכל הבא לשאול על נדרו בפתח להביא עדים. ומכ"ש כשהוא אומר שהוא

מתחרט ומי יודע האמת אלא נאמן ע"ז דאדם נאמן על עצמו באיסורין יותר ממאה עדים כדאמרין בכריתות (י"ב א). אולם מ"מ אין זה מיגו דמאי אולמא האי שקרא מהאי שקרא אדרבה זה יותר לו בנקל דמי יודע אם יודקקו לו כדאמרין בשבת פ' כירה ובקידושין (ס"ב ב) ומה ויריח בשאלה יותר מבקנוניא כיון דלא פלט מאיסורא. ונחזי אנן בעירוכין והנה נחלקו ר"א ור"י בשקלים. והובא בתמורה ובכ"מ המקדש נכסיו והיה בהן בהמה הראויה להקרבה. וסבר ר"י דבהמה קדוש קדושת המזבח והנה ידוע דקדושת המזבח מפקיע לכל הדיעות משיעבוד ואין לו פדיון. וכאן דתנן המקדש נכסיו סתם מיירי נמי ביש לו אפילו בהמה וא"כ יש לו מיגו טוב דאם הוא רוצה לעשות קנוניא על הקדש יותר טוב לו לעשות פתח בשקר. וכיון דיותר יותר הכל דנדר שהותר מקצתו הותר כולו ויריח א"כ יותר מבקנוניא. דא"ל לגבות אלא מקרקעות וכן לר"א אף דסבר דהמקדש נכסיו כולם לבה"ב מ"מ אי בעי לשקורי יותר ימצא לו בהיתר מבאיסור דר"א סבר בנדרים ריש פ' ר"א דפותחין לו בכבוד או"א. וה"ל בכבוד המקום לפי הרמב"ם בפ' משניות יע"ש דלא כפי' הרא"ש ור"ן ז"ל. ומצינו שר"א סובר בערכין (כ"ח) דאין אדם רשאי להקדיש כל נכסיו יע"ש בגמ' היינו ת"ק וא"כ שפיר מצי למצוא היתר. ולא שביק אינש היתר ועביד איסורא ולכן הוצרך הש"ס לומר דסבר דאין שאלה בהקדש. ובל"ז נמי ניהא דברייתא הוא דאוקמיה מחלוקתם בכך וידע ר"א בר"ש דסבר ר"א כב"ש. והנה הרמב"ם פסק כר"א דהמקדש נכסיו כולן לבה"ב. וא"כ אין כאן מיגו כדלעיל דמה ויריח בשאלה בשקר יותר מבקנוניא אדרבה אולי לא יודקקו לו להיתר. ולכן שפיר פסק הרמב"ם דבעי שידירנה הנאה. איברא הר"ן שפיר מקשה. דהנה הר"ן סבר כר"י דקדושת דמים אינו מפקיע מידי שיעבוד כמבואר בפ' אף על פי. ובנדרים פ' השותפין. והא דאמרין דבעי פד' בדינר הוא משום דר"א. אבל באמת אין קדוש כלל ולכן מהני דינר וכן דעת התוס' ונחלקו התוס' בעירוכין (כ"ג ב) ד"ה משום והר"ן פ' אף על פי במטלטלין יע"ש. (וט"ס שם בתוס' הנ"ל וכוונתם על רש"י בכתובות שהביא הר"ן שם) ודעת הר"ן דהקדש לא גרע ממכר ופקע השיעבוד א"כ הדרא המיגו. דבשאלה יותר הכל משא"כ בפדיון דלא סגי בדינר כיון דקדוש מצד הדין. אבל הרמב"ם ז"ל סבר דקדושת בה"ב נמי מפקיע מידי שיעבוד כמבואר בה' ערכין פ"ו והלכות מלוה ולוה פ"ח. ומ"מ מהני פדיון בדינר א"כ אין נפקותא בין קרקעי למטלטלי וכולם שוים דנפדים בדינר. א"כ אין כאן מיגו כלל. ידעתי היטב כי פלפול הוא. והנחתי מקום גדול לכ"ת להתגדר בזה בחיפופו וגם אין מדרכי בבאילה. אולם לעשות נח"ר לכ"ת וידיד נפשי לא נענית א"ע מזאת הפעם אך מה שהתחלתי לדבר בנידון יש שאלה להקדש עונדה צריכים ישוב וא"ל לפ"ד להוסיחם כלל. וכ"ת יודעיני נא מה שיעלה ע"ד לתרץ וליישר מעמקי תבונתו:

עוד כתב כח"ר מהא דחולין לכאורה היטב כתב דנעלם ממני כל אלה דאם הי' חרות על לוח לבי הסוגיא הזאת הבאתי מכאן ראי' לשטת רש"י. אך לפי דעת מעב"ת לא הבנתי הלא ישנו בשאלה א"כ מפני מה דמי לקטלה ומקרי שחיטה שאינה ראוי:

גם מה שפירש דברי התוס' בעניותי לא יכולתי לירד לסוף דעתו. דעכ"פ איסור הקדש רכיב עלה כאשר כבר הרביתי להקשות ע"ז. ומה גם שכל דיהי' מותר באכילה ולפי דברי בענין יש שאלה בהקדש צ"ל דהא דאמרין בנדרים (נ"ט) בשלמא קונמות איכא מצוה לאיתשולי כו' ר"ל ומצוה להתחרט. ופתח לעשות מזה גופא א"א והתיינח לדידן. אבל להר"י בכור שור ז"ל במדרכי שבועות דסבר דאין פותחין בחרטה רק בפתח דנולד קצת ר"ל דלא הי' בעולם אבל מצוי להיות וזהו פ' חרטה הנאמר בש"ס יע"ש א"כ אין נ"מ בין קונמות לתרומה דממ"נ אי נאמר דתערובות שכיחא והוא פתח טוב גם בתרומה הוי דבר שיש לו מתירין. וצ"ל דסבר כסברת הר"ן ז"ל משום דליכא מצוה ור"ל כיון דלא ניתר מעצמו לא

מיקרי דבר שיל"מ גם זאת צ"ל לדעתו ז"ל דהא דאמרין בהתערובות דבהמת קרבן שנתערב ימותו כולן או ירעו כו' והקשיתי דישאלו עליהן. ותירוצי אינו עולה לפי דבריו דתערובות הוי נולד וצ"ל לדעתו ז"ל דתערובות בהמות שלא יכירום הוי דבר שאינו מצוי. ולכן הוי נולד גמור וסברא גדולה היא. וה' יורני דרך הישר בתורתו ועבודתו בלב תמים. ידידו עמיתו ומח' נפתלי צבי יהודא בא"א מו"ה יעקב ברלין נ"י.

ד. דף על הדף מסכת זבחים דף עא עמוד ב

במשנה: קדשים בקדשים, מין במינו, יקרב לשם מי שהוא וכו'. **ובתוס' (ד"ה לשם מי שהוא וכו') כתבו דמקריב סתם, וסתמא כלשמה דמי ע"כ.**

והביא בשו"ת חזון נחום (ח"ב סי' מג) שהב' יעקב גולדווסר ז"ל - הי"ד **הקשה** לו ע"ז מהגמ' בערובין (ל"ז ע"א) דאיתא: וסבר ר' יוסי אין ברירה והתנן ר' יוסי אומר שתי נשים שלקחו קניניהן בעירוב איזהו שירצה כהן יקריב עולה ואיזה שירצה יקריב חטאת, והקשו בתוס' הא סתמא כלשמה דמי וא"כ אפילו אין ברירה אפשר להקריב בסתם. ותי' **המהר"ל מפראג בחידושו שם דלא כשר סתמא רק באפשר להקריב לשמה, אבל הכא דאין ברירה ואי אפשר להקריב לשמה גם סתמא פסול, לפי זה גם הכא במתני' בנתערב קדשים בקדשים**

דא"א להקריב לשמה אמאי כשר בסתמא למ"ד אין ברירה. ועוד בכה"ג שהיה מבורר מתחילה, לא אמרין יש ברירה כמו"ש התוס' תמורה ל' (ע"א ד"ה ואידך) וכמו דפריך הש"ס הא בעי סמיכה ולא אמרין שאפשר לסמוך משום ברירה, וע"כ מהאי טעמא עכ"ק.

וכתב שם:

היותר נכון נ"ל בישוב קושיתך, דנראה דבר חדש דבכל הקרבנות שנזבחו שלא לשמן דלא עלו לשם חובה היינו רק בחישוב מפורש שלא לשמה, אבל בסתמא אפילו במקום שנאמר דהוי כמו מפרש שלא לשמה מ"מ כשר ומרצה, שהרי בזבחים דף ה' (ע"א) אמר בקדשים שנשחט שלא לשמה יכול ירצו ת"ל מוצא שפתיך וגו', וא"כ כל זה בחישוב בפירוש שלא לשמה ששינה מוצא שפתיך, אבל בסתמא, אפילו היכי דהוי כמפרש שלא לשמה, מ"מ הרי איהו לא כלום עביד, ולא שינה מוצא שפתיך בכה"ג ודאי כשר ומרצה. ומצאתי כזה בקרן אורה ריש זבחים שהעיר כן, וא"כ ניהא שפיר קושיתך במתני' בזבחים דשפיר יקרב לשם מי שהוא סתמא, דאף בכהאי גוונא הוי כמפורש שלא לשמה מ"מ כשר ומרצה.